

Świeccy konsekrowani w nauczaniu Kościoła świętego. Zbiór dokumentów, zebrał i opracował ks. MAREK CHMIELEWSKI, Lublin 2011, ss. 508.

W 1947 roku papież Pius XII wydał konstytucję apostolską *Provida Mater Ecclesiae*, zatwierdzającą instytuty świeckie¹ jako nową formę powołania do życia konsekrowanego, różną od instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostolskiego. Geneza instytutów świeckich ma swoje korzenie w starożytności chrześcijańskiej, kiedy to niektóre osoby dążące do doskonałości chrześcijańskiej praktykowały rady ewangeliczne w stanie życia świeckiego, zachowując swój status społeczny. Do tej kategorii byli zaliczani między innymi asceci i dziewice, a nieco później oblaci zakonni oraz członkowie zakonów trzecich. Fenomen świeckiej formy życia konsekrowanego przejęli w XVI wieku księża filipini, realizujący ideał doskonałości ewangelicznej poza strukturami zakonu. W tym kontekście trzeba też wspomnieć Towarzystwo św. Urszuli (urszulanki) założone przez św. Anielę Merici (1474-1540), otaczające opieką dziewczęta konsekrowane Bogu i przebywające w swoich rodzinach (anielanki). Dokonujące się w Europie zmiany społeczno-ekonomiczne i polityczne, a zwłaszcza wydarzenia związane z przebiegiem Wielkiej Rewolucji Francuskiej z 1789 roku spowodowały, że we Francji zostały skasowane niemalże wszystkie instytuty zakonne. Ich miejsce w Kościele zaczęły zajmować liczne grupy ewangeliczne składające się z osób świeckich oraz duchownych. Jedną z nich, uznaną za pierwowzór instytutu świeckiego, było Société des Prêtres du Coeur de Jésus, założone w 1792 roku w Paryżu przez jezuitę Pierre'a Josepha Picota de Clorivière'a (1735-1820). Następnie w 1867 roku z inicjatywy św. Katarzyny Volpicelli (1839-1894) w Neapolu powstały Ancelle del Sacro Cuore, skupiające oblaki żyjące w rodzinach. W drugiej połowie XIX wieku prekursorem tej formy życia konsekrowanego

---

¹ Wspólnoty złożone z osób konsekrowanych świeckich i duchownych żyjących w świecie radami ewangelicznymi przy wykonywaniu swoich obowiązków i pracy zawodowej w celu uświęcania świata. Zatwierdzone przez Stolicę Apostolską lub biskupa diecezjalnego, są włączone do instytutów życia konsekrowanego (por. M. DANILUK, *Encyklopedia instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego*, Lublin 2000, s. 156).

na gruncie polskim był kapucyn bł. Honorat Koźmiński (1829-1916). Oficjalnie zaś instytuty świeckie w Polsce podjęły działalność dopiero w 1989 roku. Rozwój życia konsekrowanego sprawił, że na początku XX wieku w Europie powstały: Groupements Notre-Dame du Travail (1904), Institución Teresiana (1911), Apostole del Sacro Cuore (1919) oraz Opus Dei (1928). Duży wkład w ich rozwój wniósł franciszkanin o. Agostino Gemelli (1878-1959). Dzięki jego inicjatywie i za zgodą papieża Piusa XI w Sankt Gallen odbył się zjazd założycieli i przełożonych dwudziestu zrzeszeń świeckich konsekrowanych Bogu, który ostatecznie w 1947 roku zaowocował oficjalnym uznaniem przez papieża Piusa XII instytutów świeckich jako formy życia konsekrowanego różnej od instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego. Ich świecki charakter określił on zaś w 1948 roku w motu proprio *Primo feliciter*. Zagadnienie instytutów świeckich podjął II Sobór Watykański w dekrecie *Perfectae caritatis* (nr 11) oraz w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Gaudium et spes* (nr 31).

Założona w 1970 roku Światowa Konferencja Instytutów Świeckich zrzesza ich około dwustu. Kwestie prawnokanoniczne związane z ich funkcjonowaniem w Kościele usankcjonował Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku w kanonach 710-730. Włączył je też do instytutów życia konsekrowanego, określając ich strukturę i zasady funkcjonowania². Ważną rolę w percepcji i rozwoju instytutów świeckich odegrała posynodalna adhortacja papieża Jana Pawła II *Vita consecrata* (1996). W nr 10 tego dokumentu papież uwypukla ich konstytutywne elementy: konsekrację przez poświęcenie się Bogu w profesji rad ewangelicznych, świeckość, a więc obecność w świecie i zakorzenienie się w nim, apostołat opierający się na uświęceniu świata przez świecki charakter członków oraz wspólnotowość rozumianą jako jedność ducha i ideałów. Ważny jest też kształt duchowości instytutów świeckich, opierających się na radykalizmie ewangelicznym, specyfice powołania do życia w świecie, akceptacji rzeczywistości ziemskich, świadectwie życia chrześcijańskiego oraz działalności świeckiej. Cechą różniącą instytuty świeckie między sobą jest specyfika charyzmatu realizowanego

---

² Instytuty życia konsekrowanego tworzą instytuty zakonne i instytuty świeckie.

w określonym kontekście społecznym powołanego i jego świecki charakter. Instytuty świeckie nie stanowią bowiem ukrytej formy życia zakonnego, ponieważ zachowują one swój świecki charakter. W ten sposób, żyjąc w świecie, starają się go przemieniać i uświęcać. Specyfika realizacji rad ewangelicznych wynika również ze świeckiego stylu życia członków instytutu. Czystość i celibat opierają się wyłącznie na ich nadprzyrodzonej wartości, ubóstwo – na wewnętrznej wolności od posiadania dóbr materialnych, korzystania z nich i zarządzania nimi, posłuszeństwo – na wierności Bogu w wymaganiach codziennego życia, zależności od przełożonych zgodnie z prawodawstwem instytutu oraz rezygnacji z prawa osobistego wyboru³.

Rozwój tej formy życia konsekrowanego w Kościele powszechnym i polskim ma swoje odbicie w licznych dokumentach i wystąpieniach papieży, Kongregacji do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, dykasterii Stolicy Apostolskiej oraz biskupów diecezjalnych. Znamca zagadnienia ks. Marek Chmielewski⁴ zebrał i wydał wszystkie dostępne dokumenty i wypowiedzi Kościoła poświęcone tej problematyce w publikacji *Świeccy konsekrowani w nauczaniu Kościoła świętego. Zbiór dokumentów* (Lublin 2011). Niewątpliwie pozycja ta jest poszerzoną kontynuacją wcześniejszych

---

³ Por. M. DANILUK, J. ZBICIAK, *Instytuty świeckie*, w: *Encyklopedia katolicka*, Lublin 1997, k. 308-311; J. ŚWIERZYŃSKA, *Instytuty świeckie – dzieje i stan aktualny*, w: *Instytuty świeckie (świeckich osób konsekrowanych i kapłanów) – nowa forma powołania w Kościele*, „Anamnesis” 6 (1999/2000) nr 3, s. 29-35; M. DANILUK, *Encyklopedia instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego*, Lublin 2000, s. 156-158.

⁴ Ksiądz dr hab. Marek Chmielewski, prof. KUL-u, odbył specjalistyczne studia w zakresie duchowości na KUL-u, a w 1988 roku został pracownikiem naukowym tej uczelni. Doktorat z teologii uzyskał w 1990 roku, stopień doktora habilitowanego w 2000 roku, a w 2002 roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym KUL-u. W latach 2000-2006 był dyrektorem Instytutu Teologii Duchowości KUL-u, a od 2000 roku jest prezesem Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości. Jest autorem m.in. prac: *Vademecum duchowości katolickiej* (Lublin 2004), *Recepta na świętość* (Częstochowa 2005), *Nauczycielka, katechetka i mistyk – Maria Szymanowska (1901-1983)* (Lublin 2008), *Świadkowie męki Chrystusa. Droga krzyżowa z Weroniką i Szymonem* (Kraków 2010), *O przeszkodach w modlitwie* (Kraków 2010), *W szkole różańca świętego* (Kraków 2010).

zbiorów. Z *Chrystusem w świecie. Instytuty świeckie w 50-lecie „Provida Mater Ecclesiae”*. Wypowiedzi Kościoła. Materiały z sympozjum (redakcja M. Chmielewski, W. Słomka, K. Stawecka, Lublin 1997 – 26 dokumentów) oraz z *Chrystusem w świecie. Wypowiedzi Kościoła na temat instytutów świeckich* (opracował M. Chmielewski, Lublin 2003 – 52 dokumenty). Prezentowany zbiór obejmuje 123 teksty zamieszczone w *Acta Apostolicae Sedis, Insegnamenti di Paolo VI, Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, a także w innych publikacjach, często obcojęzycznych, dostępnych zarówno w wersji drukowanej, jak i elektronicznej. Wykorzystanie ich wiązało się z przekładem na język polski dokonany przez różne osoby. Nie kwestionując kwalifikacji tłumaczy tekstów, redaktor wydania podkreśla, że nie mogą być one traktowane jako ich oficjalna wersja możliwa do zamieszczenia w dokumentach urzędowych.

Na uwagę zasługuje kryterium uporządkowania poszczególnych wypowiedzi i dokumentów. Otóż stosowany poprzednio układ chronologiczny zbioru, umożliwiający śledzenie dynamiki percepcji eklezjalnej oraz rozwój instytutów świeckich, został zastąpiony rangą wypowiadającego się w tej materii podmiotu. Teksty odnoszące się bezpośrednio do instytutów świeckich redaktor zamieścił w całości, natomiast pochodzące z innych dokumentów ograniczył tylko do istotnych fragmentów. Nazwy i tytuły tekstów są własne, przytoczone fragmenty zaś otrzymały nazwę pochodzącą od pierwszych słów oficjalnego dokumentu, podobnie jak w przypadku encyklik i adhortacji. Przyjęta metodologia wydaje się słuszna, a tym samym bardzo przejrzysta. Prezentację dokumentów i wypowiedzi otwierają papieże: Pius XII – 3, Jan XXIII – 3, Paweł VI – 14, Jan Paweł II – 42, Benedykt XVI – 11. Następnie zostały zamieszczone teksty II Soboru Watykańskiego – 4, Kongregacji do spraw Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego – 27, innych dykasterii Stolicy Apostolskiej – 12, episkopatów Ameryki Łacińskiej i Polski – 6, oraz dokumenty Kościoła katolickiego: Kodeks prawa kanonicznego (1983), Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich (1990) i Katechizm Kościoła Katolickiego (1992).

Zbiór dokumentów i wypowiedzi wzbogacają: umieszczony po spisie treści wykaz skrótów bibliograficznych, alfabetyczny oraz

chronologiczny spis zamieszczonych w publikacji tekstów, a także indeks rzeczowy. Dzieło to jest cennym wkładem w upowszechnianie w Kościele polskim świeckiego życia konsekrowanego, a także stanowi bogaty materiał służący formacji duchowej członków instytutów świeckich.

ks. Eugeniusz Ziemann SCJ

ZDZISŁAW JÓZEF KIJAS OFMCONV, *Inna strona Kościoła*, Pelplin 2011, ss. 271.

Omawiana książka ukazała się nakładem Wydawnictwa „Bernardinum” z Pelplina w serii „Biblioteka Pastores”. Autorem publikacji jest znany i ceniony w Polsce oraz poza jej granicami franciszkański teolog i profesor związany ze środowiskiem naukowym Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie, do niedawna rektor Papieskiego Wydziału Teologicznego św. Bonawentury w Rzymie „Seraphicum”, a obecnie relator Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w Rzymie. Publikacja zatytułowana *Inna strona Kościoła* wpisuje się w szeroki zakres zainteresowań autora eklezjologią ekumeniczną. Określenie „eklezjologia ekumeniczna” zostało użyte przeze mnie w celu podkreślenia myśli teologicznej Ojca Profesora, osadzonej na mocnych fundamentach doktryny katolickiej i jednocześnie szeroko otwartych horyzontów wspólnoty chrześcijańskiej szukającej dzisiaj jedności.

Już sam tytuł książki intryguje i zachęca do zapoznania się z jej treścią zarówno osoby niejako „zawodowo” zajmujące się tematyką kościelną, np. duchownych i wykładowców, jak i coraz liczniejsze grona wiernych świeckich chcących pogłębić swą tożsamość i przynależność do Kościoła. Rzut oka na spis treści pozwala się bardzo szybko zorientować, że będziemy mieć do czynienia z przejrzystą wypowiedzią, ujętą w kilku rozdziałach z harmonijnie rozłożonymi zagadnieniami. Można więc z niej korzystać jako ze swoistego podręcznika eklezjologii, ale także jako pomocy do osobistej formacji duchowej. Załączona bibliografia i odpowiednie odnośniki w tekście pokazują umiejętność łącze-